

Seat No. : _____

ND-126

November-2022

M.Com., Sem.

504 EA : Management Accounting – I

(New)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

1. સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિને વ્યાખ્યાયિત કરો. સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિ અને નાણાકીય પદ્ધતિનો તફાવત આપો. 14

અથવા

ગુજરાત કંપની લિમિટેડ વસ્તુ TRનું ઉત્પાદન કરે છે અને તેના પ્રત્યક્ષ માલસામાન ખર્ચ અંગે નીચે મુજબ અંદાજ મૂકવામાં આવ્યો છે :

માલસામાન P : દરેક TR માટે 15 એકમો ₹ 30ના ભાવે.

ઉપરોક્ત બજેટમાં સમાવેશ થયા બાદ માલસામાન Pની કિંમત વધીને એકમદીઠ ₹ 45 થવા પામી. આ માહિતીના સંદર્ભમાં સંચાલકોએ કરેલ બજાર અભ્યાસ પ્રમાણે માલસામાન Q અગાઉના માલસામાન Pના અવેજ તરીકે ચાલી શકે તેમ છે અને તે એકમદીઠ ₹ 39ના ભાવે મળે તેમ છે.

બજેટ સમયના અંતે માલસામાન પડતરના પત્રક મુજબ એમ જણાયું છે કે વસ્તુ TRના 2,000 એકમો તૈયાર કરવા માટે માલસામાન P નીચે મુજબ વપરાયો :

વપરાયેલ જથ્થો : 33,000 એકમો, એકમદીઠ ₹ 45.30ની પડતર પ્રમાણે માલસામાન ખર્ચ અંગેના વિચલનોનું નીચે પ્રમાણે પૃથક્કરણ કરો :

(i) પ્રણાલિકાગત વિચલન પૃથક્કરણ પદ્ધતિ પ્રમાણે

(ii) વૈકલ્પિક પડતરના અભિગમના આધારે

(iii) વિચલન વિશ્લેષણના પ્રણાલિકાગત અભિગમની મર્યાદાઓ ચર્ચો.

14

2. એક કારખાનામાં ત્રણ વસ્તુઓનું ઉત્પાદન થાય છે અને દરેક વસ્તુમાં એક કરતાં વધુ કામગીરી થાય છે. જેમાં દરેક વસ્તુ અંગે પ્રત્યક્ષ કામદાર કલાકોની જરૂરિયાત નીચે મુજબ છે :

પ્રક્રિયા	પ્રત્યક્ષ કામદાર કલાકો એકમ ઠીક (મિનિટમાં)		
	વસ્તુ- A	વસ્તુ- B	વસ્તુ- C
I	36	84	60
II	-	24	48
III	18	12	-

કારખાનામાં દરરોજ 8 કલાક કામ થાય છે અને અઠવાડિયામાં 6 દિવસ કામ થાય છે. દરેક ત્રિમાસિક મુદતમાં 13 અઠવાડિયા છે અને દરેક ત્રિમાસિક મુદતમાં રજા અને અન્ય કારણોસર 124 કલાક ગુમાવવા પડે છે.

પ્રક્રિયા I, II અને IIIમાં બજેટ મુજબ કલાકઠીક મજૂરી દર અનુક્રમે ₹ 32, ₹ 40 અને ₹ 48 છે.

ત્રિમાસિક મુદત દરમિયાન વસ્તુઓનું બજેટ મુજબ વેચાણ નીચે મુજબ છે :

વસ્તુ A 18,000 એકમો

વસ્તુ B 30,000 એકમો

વસ્તુ C 24,000 એકમો

શરૂઆતનો સ્ટોક વસ્તુ Bનો 10,000 એકમોનો અને વસ્તુ Cનો 8,000 એકમોનો હતો. બજેટ ત્રિમાસિક મુદતના અંતે આખર સ્ટોક નીચે મુજબ રાખવાનું નક્કી થયું છે :

વસ્તુ A 2,000 એકમો

વસ્તુ C 4,000 એકમો

માનવ જરૂરિયાતનું બજેટ ત્રિમાસિક મુદત માટે બનાવો અને દરેક પ્રક્રિયા અંગે નીચે મુજબ તૈયાર કરા :

- પ્રત્યક્ષ મજૂર કલાકો
- પ્રત્યક્ષ મજૂરી ખર્ચ
- કામદારોની સંખ્યા

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો :

- (i) માસ્ટર બજેટ
- (ii) શૂન્ય આધારિત અંદાજપત્ર

14

3. કિષ્ના કંપની લિમિટેડ એક પ્રમાણિત વસ્તુનું ઉત્પાદન કરે છે. મૂળ બજેટ પ્રમાણે વાર્ષિક ઉત્પાદન 40,000 એકમોનું હતું. પરંતુ તે મુદત દરમિયાન ખરેખર ઉત્પાદન અને વેચાણ 36,000 એકમોનું થયું હતું. પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ મજૂરી કલાકદીઠ ₹ 4 છે. ચલિત પરોક્ષ ખર્ચનો વસૂલાતનો પ્રમાણ દર કલાકદીઠ ₹ 5 છે.

અન્ય માહિતી નીચે પ્રમાણે છે :

વિગત	ખરેખર પડતર (₹)	એકમદીઠ પ્રમાણ પડતર (₹)
પ્રત્યક્ષ માલસામાન	3,70,000	10
પ્રત્યક્ષ મજૂરી ખર્ચ	4,36,000	12
ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ	5,42,000	15
સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ	3,26,000	8
ખરેખર વેચાણ	18,20,000	—

વિચલન અંગેની માહિતી :

- (i) પ્રત્યક્ષ માલસામાન ભાવ વિચલન અને પ્રત્યક્ષ માલસામાન વપરાશ વિચલન બંને પ્રતિકૂળ છે. બંને વિચલનોનું પ્રમાણ 2 : 3 છે.
- (ii) પ્રત્યક્ષ મજૂરી દર વિચલન અનુકૂળ છે, જ્યારે મજૂર કાર્યક્ષમતા વિચલન પ્રતિકૂળ છે. બંને વિચલનોનું પ્રમાણ 1 : 2 છે.
- (iii) ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ દર વિચલન અનુકૂળ છે અને ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ કાર્યક્ષમતા વિચલન પ્રતિકૂળ છે. બંને વિચલનોનું પ્રમાણ 5 : 6 છે.
- (iv) સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ વિચલન પ્રતિકૂળ અને સ્થિર ખર્ચ જથ્થા વિચલન પ્રતિકૂળ છે. બંને વિચલનોનું પ્રમાણ 1.5 : 8 છે.
- (v) વેચાણ કિંમત વિચલન અનુકૂળ ₹ 20,000 છે.

ખરેખર નકો તથા બજેટ પ્રમાણે નકો શોધી મેળવણી પત્રક તૈયાર કરો.

14

અથવા

4. રોયલ કંપની લિમિટેડ પોતાની ફેક્ટરીમાં પ્રમાણ પડતર પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરે છે. ભૂતકાળના હિસાબો ઉપરથી જણાય છે કે સરેરાશ માસિક ₹ 6,000 લેખે માલસામાન ખર્ચ વિચલન થવા પામે છે. આ વિચલનનું કારણ શોધી શકાય અને તેને દૂર કરી શકાય તો તે માટે બે માસનો સમય અનિવાર્ય છે. આવું કારણ દૂર થતાં બે માસ સુધી લાભકારક અસર રહે તેવી ધારણા છે.

વિચલનની તપાસનો ખર્ચ ₹ 1,000 થાય તેમ છે. વિચલનનું કારણ દૂર કરવા માટે થતો ખર્ચ ₹ 2,000 છે. અને કારણ શોધાય તેવી સંભાવના 0.40 જેટલી છે.

વિચલનની તપાસ આરંભવી જોઈએ ? શા માટે ? તપાસ જરૂરી બને તે રીતે કારણ શોધી શકાય તેવી ન્યૂનતમ સંભાવના કેટલી ?

વિચલન વિશ્લેષણમાં ઉદ્ભવતી મુશ્કેલીઓની ચર્ચા કરો.

14

અથવા

વિચલનોની તપાસના વિવિધ મોડલો કયા છે ? દરેક વિશે વિગતવાર ચર્ચા કરો.

14

5. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો : (ગમે તે સાત)

14

(1) સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિ સંબંધ ધરાવે છે :

(A) ભૂતકાળના નિર્ણયો સાથે

(B) આંતરિક નિર્ણય ઘડતરમાં

(C) બાહ્ય નિર્ણય ઘડતરમાં

(D) આમાંથી એકપણ નહિ

(2) સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિ _____ માટેનું માળખું છે.

- (A) પડતર હિસાબી પદ્ધતિ (B) નાણાંકીય હિસાબી પદ્ધતિ
(C) નિર્ણય ઘડતર (D) અંદાજપત્ર

(3) સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિનો ખ્યાલ સૌપ્રથમ કોણે રજૂ કર્યો ?

- (A) જેમ્સ એચ. બ્લીસ (B) આર.એન. કાર્ટર
(C) ફીલીપ કોટલર (D) એફ.ડબલ્યુ. ટેલર

(4) પ્રમાણ પડતર પદ્ધતિમાં મૂળભૂત પ્રમાણોની સ્થાપના _____ માટે થાય છે.

- (A) લાંબા સમયગાળા (B) વર્તમાન સમયગાળા
(C) ટૂંકા સમયગાળા (D) અનિશ્ચિત સમયગાળા

(5) કામગીરી વિચલન = _____.

- (A) મૂળ પ્રમાણો - સુધારેલા પ્રમાણો
(B) સુધારેલા પ્રમાણો - ખરેખર પરિણામો
(C) મૂળ પ્રમાણો - ખરેખર પરિણામો
(D) આમાંથી એકપણ નહિ

(6) ચૂકવેલ કલાકો અને ખરેખર કામના કલાકો વચ્ચેનો તફાવત એટલે _____.

- (A) મજૂરી દર વિચલન (B) નિષ્ક્રિય સમય વિચલન
(C) મજૂર કાર્યક્ષમતા વિચલન (D) આમાંથી એકપણ નહિ

- (7) કંપનીનું બજેટ તૈયાર કરવાની, પ્રસ્તુત કરવાની અને તેનું અર્થઘટન કરવાની જવાબદારી _____ ની છે.
- (A) બજેટ કન્ટ્રોલર (B) બજેટ તજજ્ઞ
(C) ડિરેક્ટરો (D) આમાંથી એકપણ નહિ
- (8) ક્ષણવણી અંદાજપત્ર છે :
- (A) પરિવર્તનશીલ અંદાજપત્ર (B) સ્થિર અંદાજપત્ર
(C) ઇન્ક્રિમેન્ટલ બજેટ (D) શૂન્ય આધારિત અંદાજપત્ર
- (9) 60% શક્તિએ કારખાના પરોક્ષ ખર્ચા ₹ 1,60,000 છે અને 80% શક્તિએ કારખાના પરોક્ષ ખર્ચા ₹ 2,00,000 છે. તો ઉપરનામાં સમાયેલા સ્થિર કારખાના પરોક્ષ ખર્ચ _____ હશે.
- (A) ₹ 2,00,000 (B) ₹ 40,000
(C) ₹ 1,60,000 (D) આમાંથી એકપણ નહિ
- (10) વિચલનોની તપાસનું ખર્ચ-લાભ વિશ્લેષણ મોડેલ _____
- (A) $C = (1 - P)L$ (B) $C < (1 - P)L$
(C) $C < (P - 1)L$ (D) $C > (1 - P)L$
- (11) નીચેના પૈકી કયું ખર્ચના વિચલનોની તપાસનું મોડેલ છે ?
- (A) નફા-જથ્થા મોડેલ (B) માલસામાન અંકુશ મોડેલ
(C) અંકુશ-ચાર્ટ મોડેલ (D) આમાંથી એકપણ નહિ
- (12) $(1 - P) =$ _____
- (A) વિચલન બિનઅંકુશિત હોવાની સંભાવના
(B) પ્રક્રિયા અંકુશમાં હોવાની સંભાવના
(C) વિચલન અંકુશિત હોવાની સંભાવના
(D) આમાંથી એકપણ નહિ

ND-126

November-2022

M.Com., Sem.-III

**504 EA: Management Accounting – I
(New)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

1. Define Management Accounting. Differentiate between Management Accounting and Financial Accounting. 14

OR

Gujarat Company Limited manufactures product TR and the direct material cost is budgeted as follows :

Material P : 15 units at ₹ 30 each for every unit of product TR.

The price of material P has gone up after the above budget was formed to ₹ 45 per unit.

In the light of this information, the management has carried out a market study to confirm that material Q can work as substitute and is available at ₹ 39 per unit.

At the end of the budget period, the statement of material indicated that product TR was produced to the extent of 2000 units by using material P as follows :

Quantity used : 33,000 units at the cost of ₹ 45.30 per unit

Analyse the material cost variances

(i) as per the Conventional Approach.

(ii) as per the Opportunity Cost Approach

(iii) Discuss the limitations of traditional approach to variance analysis. 14

2. A factory manufactures three products, involving more than one labour operation for each product has the following direct labour hour requirements for the products :

Operation	Direct Labour Hours Per Unit (in minutes)		
	Product – A	Product – B	Product – C
I	36	84	60
II	–	24	48
III	18	12	–

The factory works 8 hours per day, 6 days in a week. Each budget quarter has 13 week and in terms of leave, holidays and other cause, 124 hours are lost in each quarter.

Operations I, II and III have the budgeted hourly rates for workers of ₹ 32, ₹ 40 and ₹ 48 respectively.

The budgeted sales of the products during the quarter are :

Product A 18,000 units

Product B 30,000 units

Product C 24,000 units

There were opening stock of 10,000 units of Product B and 8,000 units of Product C and it is proposed to have closing stock at the end of the budget quarter as follows :

Product A 2,000 units

Product C 4,000 units

Prepare a man-power budget for the quarter, showing for each operation :

- (i) Direct Labour Hours
- (ii) Direct Labour Cost and
- (iii) Number of workers

OR

Write short-note on :

- (i) Master Budget
- (ii) Zero-based budget

14

3. Krishna Co. Limited manufactures a standard product. Basic budget for annual production was 40,000 units, but actual production and sales were 36,000 units. Direct wages standard rate per hour is ₹ 4 and variable overhead standard rate per hour is ₹ 5.

Other information is as under :

Particulars	Actual Cost (₹)	Per Unit Standard Cost (₹)
Direct materials	3,70,000	10
Direct wages	4,36,000	12
Variable Overheads	5,42,000	15
Fixed Overheads	3,26,000	8
Actual Sales	18,20,000	—

Information of variances :

- (i) Direct material rate variance and direct material usage variances are unfavourable. Ratio is 2 : 3.
- (ii) Direct labour rate variance is favourable but labour efficiency variance is unfavourable. Ratio is 1 : 2.
- (iii) Variable Overheads expenditure rate variance is favourable and variable overhead efficiency variance is unfavourable. Ratio is 5 : 6.
- (iv) Fixed overheads variance is unfavourable and fixed overheads quantity variance is unfavourable. Ratio is 1.5 : 8.
- (v) Sales price variance is favourable ₹ 20,000. Find out actual profit and budgeted profit and prepare reconciliation statement.

14

OR

9

Explain in detail single plan and partial plan.

14

4. Royal Company Limited operates a standard costing system in its factory. Based on its past record, it appears that the material cost variance happens to be ₹ 6,000 a month, on an average. If the cause of the variance can be found and is correctible, the correction process will require two months. This correction is likely to have favourable effect for a period of two months.

The investigation of variance will cost ₹ 1,000. Correction of the cause of variance will cost ₹ 2,000 and the probability for finding the cause is 0.40.

Would you recommend launching an investigation ? Why ? What is the minimum probability of finding a correctible cause that would justify an investigation ?

Also discuss the difficulties in analysis of variances.

14

OR

What are various models indicating investigation of variances ? Discuss each of them in detail.

14

5. Select the correct answer from given choices : (Any Seven)

14

(1) Management accounting is concerned with

(A) Past decisions

(B) Internal decision making

(C) External decision making

(D) None of these

- (2) Management Accounting is a structure for
- (A) Cost Accounting (B) Financial Accounting
(C) Decision making (D) Budgeting
- (3) Who coined the concept of management accounting first ?
- (A) James H. Bliss (B) R.N. Carter
(C) Philip Kotler (D) F.W. Taylor
- (4) The basic standards within the standard costing process is established for _____
- (A) a long period (B) the current period
(C) the short period (D) an indefinite period
- (5) Operating Variance = _____
- (A) Original Standards – Revised Standards
(B) Revised Standards – Actual results
(C) Original Standards – Actual results
(D) None of these
- (6) The difference between hours paid and hours worked is known as
- (A) Labour Rate Variance (B) Idle Time Variance
(C) Labour Efficiency Variance (D) None of the above

- (7) The responsibility for preparation, presentation and its interpretation of budget of the company is on _____
- (A) Budget controller (B) Budget specialist
(C) Directors (D) None of these
- (8) Appropriation budgets are
- (A) flexible budgets (B) static (fixed) budgets
(C) incremental budgets (D) zero based budgets
- (9) At 60% capacity, factory overheads are ₹ 1,60,000 and at 80% capacity, factory overheads are ₹ 2,00,000. Amount of fixed factory overheads included in the above amount would be
- (A) ₹ 2,00,000 (B) ₹ 40,000
(C) ₹ 1,60,000 (D) None of these
- (10) State Cost-Benefit Analysis Model in investigation of variance.
- (A) $C = (1 - P)L$ (B) $C < (1 - P)L$
(C) $C < (P - 1)L$ (D) $C > (1 - P)L$
- (11) Which of the following is Cost Variance Investigation Model ?
- (A) Profit-Volume Model (B) Material Control Model
(C) Control Charts Model (D) None of the above
- (12) $(1 - P) =$ _____
- (A) Probability that the variance is uncontrollable.
(B) Probability that the process is in control.
(C) Probability that the variance is controllable.
(D) None of these